

Вовк М.П. Міждисциплінарні засади структурування національно-культурного компоненту змісту підготовки сучасного вчителя. Інноваційні підходи до підготовки і професійного розвитку педагогічного персоналу: Матеріали Звітної науково-практичної конференції Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України за 2025 рік, Київ, 16–26 березня 2026 р. [Електронне видання]. Київ: ТОВ «Талком», 2026. 445. с. С.112-116. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.20324298>

Вовк М.П.

*доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України,
завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту
педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
<https://orcid.org/0000-0002-9109-9194>*

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗАСАДИ СТРУКТУРУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО КОМПОНЕНТУ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

У тезах обґрунтовано міждисциплінарні засади структурування національно-культурного компонента змісту підготовки сучасного вчителя. Розкрито тенденцію інтеграції педагогічних, психологічних, історичних, культурологічних, філологічних, етнологічних і соціологічних знань у професійну підготовку майбутніх педагогів. На основі аналізу освітніх програм 18 закладів вищої освіти визначено основні прояви міждисциплінарності: інтеграцію гуманітарних дисциплін, поєднання теоретичних і практико-орієнтованих знань, використання культурологічного, українознавчого та компетентнісного підходів, залучення сучасних соціокультурних практик. Обґрунтовано значення такого підходу для формування культурної, громадянської, мовно-комунікативної та медіаосвітньої компетентностей майбутнього вчителя.

Ключові слова: національно-культурний компонент, підготовка вчителя, міждисциплінарність, педагогічна освіта, національна ідентичність, професійні компетентності.

The paper substantiates the interdisciplinary principles of structuring the national-cultural component of the content of modern teacher education. It highlights the integration of pedagogical, psychological, historical, cultural, philological, ethnological, and sociological knowledge into the professional preparation of future teachers. Based on an analysis of educational programmes at 18 higher education institutions, the main manifestations of interdisciplinarity are identified, including the integration of humanities disciplines, the combination of theoretical and practice-oriented knowledge, the use of cultural, Ukrainian studies and competency-based

approaches, and the incorporation of contemporary sociocultural practices. The significance of this approach for developing future teachers' cultural, civic, linguistic-communicative, and media-educational competencies is substantiated.

Keywords: national-cultural component, teacher education, interdisciplinarity, pedagogical education, national identity, professional competencies.

У контексті трансформаційних змін педагогічної освіти в Україні, посилення ролі національної культури як чинника консолідації суспільства, а також актуалізації завдань громадянського й патріотичного виховання, підготовка педагога потребує інтеграції знань із різних галузей гуманітарного знання. Міждисциплінарний підхід до структурування національно-культурного компоненту передбачає синтез педагогічних, психологічних, культурологічних, історичних, філологічних, етнологічних та соціологічних знань, що уможлиблює формування цілісного уявлення про національно-культурні процеси та їх педагогічну інтерпретацію. Така інтеграція сприяє глибшому усвідомленню майбутніми вчителями феномену української культури, її історичних витоків, мовно-культурних традицій, системи цінностей і символів, що становлять основу національної ідентичності.

Студіювання змісту силабусів/робочих програм обов'язкових і варіативних дисциплін національно-культурного спрямування за освітньо-професійними програмами підготовки майбутніх учителів на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти (18 ЗВО) дозволило констатувати, що викладачі надають перевагу міждисциплінарному структуруванню змістового контенту. Виявом цієї тенденції є інтеграція національно-культурного змісту в різні компоненти професійної підготовки педагога. Зокрема, у змісті психолого-педагогічних дисциплін найчастіше акцентовано увагу на виховному потенціалі національної культури, формуванні громадянських і патріотичних цінностей, розвитку культурної ідентичності особистості. У змісті мовно-літературних і культурологічних дисциплін розкриваються особливості мовно-культурних кодів, фольклорних традицій, культурної спадщини українського народу. Методичні дисципліни орієнтують майбутніх учителів на використання національно-культурного матеріалу в освітньому процесі, розроблення інтегрованих уроків, проєктів, культурно-освітніх практик. Суттєвим аспектом міждисциплінарності є також поєднання академічних знань із сучасними соціокультурними практиками, що передбачає осмислення ролі медіакультури, цифрових ресурсів, міжкультурної комунікації, діяльності культурно-освітніх інституцій у формуванні

національно-культурної компетентності майбутнього педагога. У результаті реалізації міждисциплінарного підходу відбувається формування комплексних професійних компетентностей учителя, зокрема культурної, громадянської, мовно-комунікативної, медіакультурної, що забезпечують здатність педагога інтегрувати національно-культурний зміст у навчально-виховний процес, сприяти розвитку національної свідомості, культурної ідентичності та громадянської відповідальності учнів.

Тенденція міждисциплінарності структурування національно-культурного компоненту змісту підготовки сучасного вчителя виявляється у поєднанні знань, підходів і методів різних галузей науки для комплексного формування національно-культурної, громадянської компетентності майбутнього педагога. Її прояви можна окреслити такими аспектами:

- інтеграція гуманітарних дисциплін. Національно-культурний компонент формується на основі інтеграції знань з педагогіки, психології, історії України, культурології, етнології, фольклористики, мовознавства, соціології. Це забезпечує цілісне розуміння культурної спадщини, національної ідентичності та соціокультурних процесів;

- поєднання теоретичних і практико-орієнтованих знань. Міждисциплінарність проявляється у зв'язку теоретичних знань про культуру, мову, історію з педагогічними технологіями їх трансляції у шкільному середовищі (проектна діяльність, культурно-освітні практики, інтегровані уроки);

- використання культурологічного, українознавчого та компетентнісного підходів. Структурування змісту підготовки відбувається через синтез різних наукових підходів, що дозволяє формувати у майбутнього вчителя здатність інтерпретувати національно-культурні явища та інтегрувати їх у навчально-виховний процес;

- інтеграція національно-культурного змісту у різні освітні компоненти підготовки. Цей компонент не обмежується окремими дисциплінами (наприклад, народознавством чи історією культури), а пронизує зміст психолого-педагогічних, методичних, мовно-літературних та соціогуманітарних дисциплін;

- поєднання академічних знань із сучасними соціокультурними практиками. Міждисциплінарність передбачає врахування сучасних культурних процесів, медіакультури, громадянської освіти, міжкультурної комунікації, що розширює традиційне розуміння національної культури.

- формування комплексних компетентностей учителя.

Завдяки міждисциплінарному підходу формується система компетентностей: культурної, громадянської, мовної, комунікативної, медіаосвітньої, що дозволяє педагогу ефективно реалізовувати національно-культурний зміст освіти.

Відповідно міждисциплінарність структурування національно-культурного компоненту змісту підготовки сучасного вчителя постає як важлива тенденція розвитку педагогічної освіти, що забезпечує цілісність професійної підготовки, інтеграцію наукових знань і освітніх практик та сприяє підготовці педагога, здатного ефективно реалізовувати культуротворчу місію освіти.

Література:

- Каталог вибіркових дисциплін Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. 2026. https://pnpu.edu.ua/katalog-vibirkovih-osvitnih-komponentiv-zagalno%D1%97-pidgotovki?utm_source=chatgpt.com
- Каталог вибіркових дисциплін СУМДПУ імені А.С. Макаренка. 2026. https://sspu.edu.ua/kataloh-vybirkovykh-dystsyplin?utm_source=chatgpt.com
- Освітньо-професійна програма «середня освіта (географія)» першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями) предметна спеціальність А4.07 Середня освіта (Географія). Карпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2025. https://nmv.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/22/2025/11/op-so-geografiya_bak-2025.pdf
- Освітньо-професійна програма «середня освіта (історія)» перший (бакалаврський) рівень за спеціальністю 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) предметна спеціальність 014.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта). Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2024. <https://nmv.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/22/2025/04/014-03-op-so-istoriia-ta-hromadianska-osvita-bac-2-2024.pdf>
- Освітньо-професійна програма «середня освіта (українська мова і література)» першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) спеціалізація 014.01 Українська мова і література галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2022. <https://nmv.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/22/2025/07/souml-op-bak-2022-1.pdf>
- Освітньо-професійна програма Середня освіта (Українська мова і література. Зарубіжна література) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю А4 Середня освіта (Українська мова і література) галузі знань А Освіта. СУМДПУ імені А.С. Макаренка. 2025. https://sspu.edu.ua/images/2025/docs/opp/program/ukr_mova_i_lit_zarub_1_it_b32d7.pdf
- Освітньо-професійна програма. Середня освіта (Українська мова і література). Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. 2025. http://smc.hnpu.edu.ua/files/Osv%D1%96tn%D1%96programi/Osvitni_programu_bakalavr/2025/Ukrainska_mova_i_litertura_zarubizhna_literatura_v_zakladah_osvitu.pdf

- Освітня програма. «Історія в закладах освіти» (бакалавр) Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. http://smc.hnpu.edu.ua/files/Osv%D1%96tn%D1%96_programi/Osvitni_programu_bakalavr/2025/Neohrafia_v_zakladah_osvity.pdf
- Освітня програма. «Українська мова і література, зарубіжна література в закладах освіти». Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. 2025. http://smc.hnpu.edu.ua/files/Osv%D1%96tn%D1%96_programi/Osvitni_programu_bakalavr/2025/Biologiya_ta_zdorovya_ludunu_v_zakladah_osvitu.pdf
- Освітня програма. Середня освіта (Географія). Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка. 2025 <https://drive.google.com/file/d/1u7OSGZB5wl6T-XAgIB8sgNWeMuSWrkK/view>
- Освітня програма. Середня освіта (Українська мова і література). Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. 2025. <https://drive.google.com/file/d/1UyQVCWuvMsiIW7id6IG3JH0NX0tGVrFM/view>
- Освітня програма: Середня освіта (Історія та громадянська освіта). Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. 2025. <https://drive.google.com/file/d/1P1Bv2yM9kBpaYo8zDVcgRK2nrUriU1NJ/view>